

היחס בין אכילת בכור בעל מום לבין אכילת קרבן בכור המוקרב על גבי המזבח

ראשי פרקים.

1. מטרת השיעור.
2. ההבדל בין דיני בכור בעל מום לשאר קרבנות בעלי מומים.
3. מצות אכילת בכור "שנה בשנה" באכילת קרבן בכור ובאכילת בעל מום.
4. ביאור שיטת תוס' בדין בכור בעל מום שניתן לרפאותו.
5. ישוב הסתירה ברמב"ם בדין "מוקצה" - ההבדל בין בכור לקודשים קלים.
6. ישוב הסתירה בין הלכות בכורות להלכות פסולי המוקדשין - בדין בהמה שהוטל בה מום.
7. הסבר דין בכור בחו"ל לאור הג"ל.
8. הסבר מצות ההקדשה בככור בהמה טהורה אע"פ שבכור קדוש מרחם.
9. דין פדיון פטר חמור בשווה פרוטה.

1. מטרת השיעור.

ננסה להוכיח שישנו מכנה משותף בין קיום מצות אכילת בכור בעל מום לקיום מצות אכילת הקרבן, ובשניהם חלה קדושת בכורה על הבכור. אפשר להביא ראיה לדרך הזאת מן ה"ספרי" על הפסוק בפרשת ראה (פי"ב, כ'): "כי ירחיב ה' אלהיך את גבלך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר לך תאוה נפשך לאכל בשר, בכל אות נפשך תאכל בשר", דן ה"ספרי" על איזה בשר מדבר הפסוק, וז"ל:

"רק בכל אות נפשך' במה הכתוב מדבר? אם בבשר תאוה כבר אמור, ואם באכילת [קדשים] כבר אמור. הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשים שיפדו... יכול אם קדם מום קבוע

להקדשם ונפדו יהיו אסורים, ת"ל - 'רק', מלמד שאין נשחטין אלא על מום קבוע. אמרת ק"ו הוא - ומה בכור שאינו נוהג בכל הולדות, ויוצאים לחולין שלא בפדיון אינו נשחט אלא על מום קבוע, קדשים שהם נוהגים בכל הולדות, ואינן יוצאין לחולין אלא בפדיון אינו דין שלא יהיו נשחטים אלא על מום קבוע. לא אם אמרת בככור שכן קדושתו מרחם, וקדושתו חלה עליו על בעל מום קבוע, תאמר בקדשים שאין קדושתן מרחם, ואין קדושתו חלה עליהם על בעל מום קבוע. ת"ל..."

ה"ספרי" מגדיר בכור הנולד עם מום קבוע מצד הקדושה החלה עליו ולא רק שם בכור מצד מתנות כהונה, בניגוד לקרבן רגיל שלא ניתן להחיל עליו קדושה אם היה בו מום קבוע בזמן ההקדשה.

2. ההבדל בין דיני בכור בעל מום לשאר קרבנות בעלי מומים.

במשנה בבכורות דף מ"א ע"א שנינו:

"על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהם".

הרמב"ם בפרק ב' הלכות בכורות ה"א פסק את המשנה להלכה, וז"ל: "כל המומים הקבועים הפוסלין את הקודשים ונפדים עליהן – אם נפל אחד מהן בבכור הרי זה נשחט עליו בכל מקום. וכבר ביארנו אותן המומין בהלכות איסורי מזבח...". צריך להתבונן מדוע דוקא בבכור ישנו דין של אכילת הבהמה עצמה ואין דין פדיה. נראה שאפשר לבאר את הדבר בשני אופנים: האופן הראשון בדרך השלילה – כל הקרבנות קדושים על ידי הקדשת אדם, ואפילו מעשר מוקדש על ידי קריאת השם של "העשירי יהיה קודש", ולכן אם נפל מום יש צורך לפדות ולהקדיש בהמה חדשה, אולם בכור איננו מוגדר כבכור אלא אם כן הוא פטר רחם וממילא אין אפשרות להמירו בבהמה חדשה. ברם נלענ"ד שאפשר לבאר את הדבר גם באופן שני בדרך החיוב – קדושת בכור היא קדושה מרחם. הקדושה מרחם קובעת שתי דרכים לישום דין בכור: האחת – על יזי הקרבה, והשניה – באכילה כחולין אם נופל מום.

3. מצות אכילת בכור "שנה בשנה" באכילת קרבן בכור ובאכילת בעל מום.

בספר דברים בפרשת ראה (פט"ו, י"ט – כ"ב) נאמר:

"כל הבכור אשר יולד בכרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך, לא תעבד בבכר שורך ולא תגו בכור צאנך. לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה', אתה וביתך. וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלקיך. בשעריך תאכלנו, הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל".

ב"ספרי" על אתר הרחיבו את מצות אכילת בכור "שנה בשנה" גם ביחס לדין בעל מום, וז"ל ה"ספרי":

"כל הבכור מגיד הכתוב שהבכור נאכל כל שנתו. אין לי אלא בכור תם, בעל מום מנין? תלמוד לומר: 'כל הבכור'".

בדומה ל"ספרי" גם במשנה בבכורות פרק רביעי דף כ"ו ע"ב הרחיבו את מצות אכילת בכור "שנה בשנה" גם לבעל מום, וז"ל המשנה:

"הבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום, שנאמר: 'לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה'".

מסתבר שהמשנה למדה מהפסוק בהמשך הפרשה העוסק באכילת בעל מום, והמשנה הבינה שהפסוק "שנה בשנה" מתייחס גם לדין בעל מום המובא בהמשך, וכך מפורש ברמב"ם בפ"א הלכות בכורות ה"ח: "הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום, שנאמר: 'לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו'...".¹

לאור דרכנו שאכילת בעל מום ואכילת קרבן בכור לשניהם יש קיום משותף של מצות אכילת בכור, מובן היטב מדוע ישנה מצות אכילה "שנה בשנה" גם ביחס לבעל מום.

4. ביאור שיטת תוס' בדיון בכור בעל מום שניתן לרפאותו.

תוס' בבכורות דף ל"ח ע"ב ד"ה "וסימניך" מתרץ בתרוצו השני שמום שאינו עובר אלא על ידי רפואה מוגדר כמום קבוע. הרי"ט אלגזי בפרק שישי אות נ"ג דן באריכות בחידושו של תוס', ובסוף דבריו כותב: "...דאפשר דבמום עובר ע"י רפואה אף לסברת התוס' דחשיב מום קבוע לשחוט עליו בכור ולפדות עליו קדשים, כל שעבר המום ע"י רפואה קודם שישחט הבכור וקודם פדית הקרבן חזר לקדושתו הראשונה, וחשיב כבכור תם וקדשי מזבח תמימים וראויים להקרבה, כיון דע"י המום סוף סוף לא פקע קדושתיהו לגמרי, דהא אפילו ע"י המום בקדושתיהו קיימי לענין דאסורים בגיזה ועבודה, דאפילו אחר פדיון קדשי מזבח אסורין בגיזה ועבודה, וכיון שכן כשנתרפא המום קודם שחיטה ופדיון חזרה קדושת הגוף דידהו במקומה וכקדשי מזבח תמימים הוו דחזו להקרבה....".

אבל עדיין חידושו של הרי"ט אלגזי צריך עיון, מפני שבשאר קרבנות אם לא נפדה עדיין נמצא בקדושתו ומובן מדוע אם נתרפא חזר ליעודו המקורי להקרבה, אבל בבכור שנשחט במומו לכאורה ישנה ראייה שפקעה קדושת הבכור, דאם לא כן לא ברור מדוע מותר לשוחטו, ואם כן לא ברור איך אחרי הרפואה מוקרב בתור קרבן בכור. נלענ"ד לאור דרכנו, שישנו מכנה משותף בין אכילת קרבן בכור לאכילת בעל מום, ובשניהם מקיים מצות אכילת בכור, וא"כ מובן חידושו של הרי"ט אלגזי בתוס', משום שהיתר שחיטת בעל מום שאפשר לרפאותו אינו מגלה על הפקעת הקדושה אלא על היתר שימוש באפיק אכילת בכור בעל מום כחולין, שגם בו יש מצות אכילת בכור בקדושת בכור.

1. הרי"ט אלגזי בבכורות פרק רביעי אות כ"ב מוכיח מן ה"ספרי" ומהרמב"ם בכמה ראיות שמצות אכילה "שנה בשנה" שנאמרה גם ביחס לבעל מום היא מדאורייתא, בניגוד לדעת הלבוש סימן ש"ז ס"ז והט"ז שם. ועיין גם ב"מנחת חינוך" מצוה י"ח אות ז' במהדורה של מכון ירושלים שנקט בדרכו של הרי"ט אלגזי.

5. ישוב הסתירה ברמב"ם בדין "מוקצה" ההכרל בין בכור לקודשים קלים.

הרמב"ם בפ"ד הלכות איסורי מזבח ה"ה פסק: "הרובע והנרבע – בין שהיתה הבהמה שלו בין שהיתה של חבירו, בין באונס ובין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין לפני הקדשה בין לאחר הקדשה – הרי זו אסורה למזבח. אבל המוקצה, אם היא שלו והוקצה קודם שיקדיש – נפסל. הקצה של חבירו או שהקצה שלו אחר שהקדישו – הרי זה מותר, שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו". מקור דברי הרמב"ם ביחס לדין מוקצה הוא בגמ' בזבחים דף ק"ג ע"א, ופשטות שהרמב"ם הכריע כדעת רבנן שקדשים קלים ממון גבוה נגד דעת ר' יוסי הגלילי². הרי"ט אלגזי בבכורות (פ"ו אות נ"ח) הקשה מהרמב"ם פ"ב מהלכות בכורות ה"ג שפסק: "וכן אם נעבדה בו עבירה, או שהרג בעד אחד, או על פי הבעלים, או שהוקצה, או נעבד – ירעה עד שיפול בו מום כמו שבארנו בהלכות איסורי מזבח", ואם כן קשה איך אפשר להחיל דין מוקצה על בכור והרי בכור מוגדר כקדשים קלים, והרי הרמב"ם הכריע כרבנן שקדשים קלים ממון גבוה, ובממון גבוה קיים הכלל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? הרי"ט אלגזי³ וה"מנחת חינוך³ תרצו את הרמב"ם בהלכות בכורות על ידי אוקימתות, אולם אין נראה שזו היא פשטות הרמב"ם.

נלענ"ד שלדעת הרמב"ם שונה בכור משאר קדשים קלים, מפני שגם אכילת בכור בעל מום נובע מקדושת בכור, וברור שבאכילת בכור בעל מום בתור חולין לא שייך הכלל של קדשים קלים ממון גבוה, לכן ביחס לדין מוקצה הרמב"ם הכריע ששונה בכור משאר קדשים קלים. לדרכנו שגם אכילת קרבן בכור וגם אכילת בכור בעל מום בשניהם יש את המכנה המשותף של מצות אכילת בכור, וממילא הרמב"ם יכול ללמוד מבכור בעל מום לקרבן בכור.

6. ישוב הסתירה בין הלכות בכורות להלכות פסולי המוקדשין – בדין אכילת בהמה שהוטל בה מום.

במשנה בדף ל"ד ע"א בבכורות שנינו:

"הצורם אוזן בבכור – הרי זה לא ישחוט עולמית דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים: נולד בו מום אחר – ישחוט עליו".

2. עיין בשיעור "היחס בין מעשר שני לבין קדשים קלים, ובין תרומה לקדשי קדשים" בפרק העוסק האם קדשים קלים ממון גבוה או ממון הדיוט דיון רחב בשיטת הרמב"ם.

3. הרי"ט אלגזי העמיד באוקימתא שהקצה את אימו, וגם הרי"ט אלגזי הבין שהאוקימתא הזו דחוקה שהרי הרמב"ם היה צריך לפרש. ה"מנחת חינוך" במצוה י"ח אות ז' מתרץ אף הוא באוקימתא, אלא שהוא מעמיד שהקצה בזמן שהיה בו מום שאפשר לרפאותו, ועל פי הרי"ט אלגזי שאחרי שרפאו חזר להקרבה, אולם גם דרכו קשה שהרי היה לרמב"ם לפרש.

הגמ' על אתר בדיונה יוצאת מנקודת הנחה שגם לר' אליעזר האיסור אינו אלא קנס. תוד"ה "ומי קניס" מקשה על נקודת ההנחה שהאיסור אינו אלא דרבנן מה"ספרי" על הפסוק בפרשת ראה (י"ד, ג'): "לא תאכל כל תועבה", וז"ל ה"ספרי":

"לא תאכל כל תועבה". ר' אליעזר אומר: מנין לצורם אוזן של בכור ואכל ממנה שעובר בלא תעשה? ת"ל: "לא תאכל כל תועבה". אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן 'תועבה' ונאמר להלן (דברים י"ז) 'לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת', מה 'תועבה' האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר - אף 'תועבה' האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר".

תוס' מתרץ בשתי דרכים: בתחילה מבאר שהגמ' היא אליבא דרבנן שהדין רק בפסולי המוקדשין, ובסוף הדיבור מתרץ שדרשת ה"ספרי" איננה אלא אסמכתא בעלמא. הרמב"ם בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין ה"ג - ה' פוסק: (ג) כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה, שנאמר: 'לא תאכל כל תועבה'. (ד) מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשים. (ה) וכן קדשים שהוטל בהם מום - האוכל מהם כזית לוקה הרי הם בכלל 'כל תועבה', עד שיוולד להם מום אחר ויאכלו במומן כמו שביארנו...". נראה בפשטות שמקור הרמב"ם הוא ה"ספרי", אלא שאם כך לכאורה קשה שפסק גם כמו ר' אליעזר וגם כמו רבנן. נלענ"ד שהרמב"ם באר שמתלוקת ר' אליעזר ורבנן היא - האם בהטלת מום בבכור ישנו איסור של "לא תאכל כל תועבה", לר' אליעזר גם בהטלת מום בבכור ישנו איסור דאורייתא, ולפי חכמים רק בפסולי המוקדשים או בהטלת מום בשאר קרבנות, כפי שנבאר בהמשך.

בניגוד לרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשים, הפוסק שקודשים שהוטל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה, וברור ברמב"ם שהמלקות מדאורייתא שהרי לא כתב מכת מרדות, הרמב"ם בהלכות בכורות פרק ב' ה"ז פוסק שהאיסור לשחוט אינו אלא קנס, וז"ל: "המטיל מום בבכור הואיל ועשה עבירה קונסין אותו, ואינו נשחט על מום זה עד שיפול בו מום אחר מאליו. ואם מת זה החוטא מותר לבנו לשחטו על מום שעשה אביו". ה"כסף משנה" על אתר כתב שמקורו של הרמב"ם הוא מהמשנה בדף ל"ד הנ"ל, והרמב"ם פסק כחכמים.

ברי"ט אלגזי האריך לדון בסתירה בדברי הרמב"ם, והביא בשם ספר "בני יעקב" לחלק בין הלכות בכורות שמייירי בזמן המקדש להלכות בכורות שמדובר בזמן הזה. ה"מנחת חינוך" האריך לפלפל ולהסביר את דרכו של ספר "בני יעקב", עיין שם. אולם ברור שדרכו של ספר "בני יעקב" דחוקה מפני שהעיקר חסר מן הרמב"ם, ומנין לו להעמיס את האוקימתות בדברי הרמב"ם, ועוד קשה שלא מסתבר שעל מנת לחלק בין זמן הזה לזמן הבית צריך ללמוד גם הלכות פסולי המוקדשים וגם הלכות בכורות.

ה"מנחת חינוך" העלה אפשרות לחלק בין קדשים קלים לבכור, אלא שדחה את החילוק בטענה שמגלן לחלק.

נלענ"ד לישב את הרמב"ם שאכן יש לחלק בין בכור לקדשים אחרים. בכל הקדשים המום פוגע בקדושה ויש צורך לפדות, אולם בבכור, לפי דרכנו שאכילת בכור בעל מום ואכילת קרבן בכור בשניהם ישנו קיום של מצות אכילת בכור, ממילא לא פקעה הקדושה המקורית, ולכן אין את הלאו של "לא תאכל כל תועבה".

עצם החילוק מובן היטב על פי מה שבארנו, ששונה דין מום בבכור שהבהמה עצמה נאכלת לשאר קדשים בהם צריך לפדות את הבהמה. מקור החילוק, כפי שכבר הזכרנו, נעוץ בפירוש הרמב"ם לברייתא ב"ספרי".

7. הסבר דין בכור בחו"ל לאור הנ"ל.

הרמב"ם בפרק א' הלכות בכורות ה"ה מסכם את דיני בכור בחו"ל, וז"ל: "מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ שנאמר: 'ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך' – ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אי אתה מביא בכור בקר וצאן, אלא הרי הוא כחולין ויאכל במומו, ואם הביא – אין מקבלין ממנו, ולא יקרב אלא יאכל במומו. ומצוה זו נוהגת בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית". עיין ב"כסף משנה" שאימת שאכן זו היא הגירסה הנכונה בדברי הרמב"ם, ולא הגירסא שהיתה בפני הראב"ד ועוד כמה מן הראשונים.

לכאורה תמוה אופי בכור בחוץ לארץ, דאם חלה קדושת בכור למה שלא יקריב, ואם לא חלה קדושת בכור לקרבן למה שיחול שם בכור בעל מום. לאור דרכנו, שגם באכילת בכור בעל מום מקיימים מצות אכילת בכור, מובן דין בכור בחו"ל.

8. הסבר מצות ההקדשה אע"פ שבכור בהמה טהורה קדוש מרחם.

בספר דברים (ט"ו, י"ט) נאמר:

"כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך..."

ולעומת זאת בספר ויקרא (כ"ז, כ"ו) נאמר:

"אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אתו, אם שור אם שה לה' הוא".

במשנה בערכין דף כ"ט ע"א מובאת דעת ר' ישמעאל בישוב הסתירה, ובגמ' מובאת דעת רבנן, וז"ל המשנה והגמ':

"מתני' רבי ישמעאל אומר: כתוב אחד אומר: 'תקדיש', וכתוב אחד אומר: 'לא יקדיש', א"א לומר תקדיש שהרי כבר נאמר 'תקדיש'. הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עלוי ואי אתה מקדישו הקדש מזבח. גמ' ורבנן: 'אל תקדיש' מיבעי ליה ללאו, 'תקדיש' מיבעי ליה לכדתניא: מנין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו, שנאמר: 'הזכר תקדיש'. ורבי ישמעאל, אי לא

מקדיש ליה לא קדוש? קדושתו מרחם הוה, וכיון דכי לא מקדיש ליה קדוש, לא צריך לאקדושיה".

הרמב"ם בפ"א ה"ד הכריע כדעת רבנן, וז"ל: "מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר – ה'ז קדש, שנאמר 'תקדיש לה' אלקיך, ואם לא הקדישו – ה'ז מתקדש מאליו וקדושתו מרחמנן היא".

לכאורה לא ברור מה נוסף בהקדשת האדם אם הקרבן קדוש מרחם. נראה לענ"ד לבאר שהקדושה מרחם היא הקדשה למצות אכילת בכור בין קרבן ובין בעל מום, והקדשת האדם מוסיפה את רובד הקרבן, אם האדם לא הקדישו, הקרבן – "מתקדש מאליו" על ידי בסיס הקדושה של קדושת הרחם בזמן ההקרבה, ברם יש מצות הקדשה לקרבן לפני שלבי ההקרבה.

לאור ההסבר שההקדשה הנוספת על ידי האדם מוסיפה את רובד הקרבן, מובן היטב מדוע דין הקדשה על ידי אדם מובא ברמב"ם בה"ד רק על בכור בהמה טהורה, ואילו בכור אדם ובכור פטר חמור לא נזכר בהם ברמב"ם מצות הקדשה על ידי אדם, אלא רק מצות הפרשה בפ"א ה"א: "מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם בין בבהמה טהורה בין ממן החמור... שנאמר: 'קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה' וכולן לכהנים".

9. דין פדיון פטר חמור בשוה פרוטה.

הגמ' בבכורות דף י' ע"ב לומדת שאפשר לפדות בשה גם אם השה שווה כל שהוא, ובהמשך הגמ' בדף י"א ע"א מרחיבה את יכולת הפדיה גם לשווי ולא רק לשה, וז"ל הגמ':

"אמר ריש לקיש: מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשווי. למאן? אילימא, לרבי יהודה הא אמר הקפידה עליו תורה בשה, אלא לר' שמעון. רב אחא מתני הכי. רבינא קשיא ליה: רבי יהודה ורבי שמעון – הלכה כרבי יהודה, וסתם לן תנא כרבי יהודה, ואת אמרת הלכה כרבי שמעון! אלא אפילו תימא רבי יהודה, לא יהא חמור מן ההקדש, ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו".

פשט הגמ' שהתורה הקלה לפדות בשה גם אם השה אינו שווה ערך לשווי פטר החמור, אבל אם רוצה לפדות בשווי חייב שווי שלם של פטר החמור, וכך גם משמע מן הרמב"ם בפ"ב הלכות ביכורים ה"א, וז"ל: "אם אין לו שה לפדותו פודהו בשווי ונותן דמיו לכהן. לא אמרה תורה שה להחמיר עליו אלא להקל עליו, שאם היה לו פטר חמור ששוה עשר סלעים יש לו לפדותו בשה שוה דינר, ולא יהיה זה חמור מן ההקדש".

ה"טורי אבן" במגילה כ"ג ע"ב וב"מנחת חינוך" דנו האם בדיעבד פדיון על שווה פרוטה מועיל, כמו שמועיל בפדיון קדשי מזבח ובדק הבית, על פי הכלל הידוע: "הקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה – מחולל"⁴. ובפשטות מכיון שדין פדיון בשווי נלמד מסברה: "ולא יהיה זה חמור מן ההקדש" דיו לבא מן הדין להיות כנידון.

4. בבא מציעא דף נ"ו ע"א ובמסורת הש"ס שם.

ה"טורי אבן" הסביר מדוע דין פדיון בשווי יהיה חמור יותר מדין פדיון בשווי בקדשי מזבח ובדק הבית על פי תוס' בתמורה דף כ"ז ע"ב ד"ה "לא אמרו", הסוברים שהכלל נאמר רק על הבעלים. באר ה"טורי אבן" שטעמם מפני שהם הקדישו את הדבר, ולכן בבכור הקדוש מרחם דין הבעלים כדין אחרים, ואינם יכולים לפדות אלא בשווי מושלם של פטר החמור.

ראיה נוספת שהביא ה"טורי אבן" מספק הגמ' בדף י"ב ע"א לגבי פדיון בנדמה, והגמ' נשארה בספק. הרמב"ן, הרא"ש, הטור והרמ"א פסקו להלכה בעקבות ספק הגמ' שגם בדיעבד אינו פדוי, ולכאורה אם היה דין חילול בפרוטה נדמה אינו גרוע יותר מפרוטה. ה"מנחת חינוך" לעומתו הוכיח מהרמב"ם הלכות ביכורים פי"ב ה"ט שפסק שפדיון בנדמה מועיל בדיעבד בניגוד לרמב"ן וסיעתו, ומכאן הוכיח ה"מנחת חינוך" שאע"פ שהגמ' נשארה בספק הרמב"ם הכריע בדיעבד שפדוי מדין חילול על שווה פרוטה, וכן מצאתי גם בתשובות "אבני נזר" יו"ד רצ"א אות ל', אולם ניתן לדחות את הראיה מן הרמב"ם ואכמ"ל. כמו"כ דחה ה"מנחת חינוך" את ראיתו מתוס' בתמורה, מפני שברמב"ם דין הקדש שווה מנה שחללו על שוה פרוטה לא נאמר אלא רק על הבעלים.

נלענ"ד להעלות השארה ששונה דין פדיון פטר חמור מכל דיני פדיון הרגילים. בכל דיני פדיון הפדיון עיקרו עוסק בקדושה, והקדושה מעיקרה אינה דבר הניתן להגדרה, ולכן נאמר הכלל "הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה - מחולל", אולם בפטר חמור דין פדיון מתמודד עם קדושת בכור, שבכהמה טהורה היתה מתפרטת לאכילת חולין 'בכל שעריך', שהרי אין דין רובד הקרבן בבכור בהמה טמאה ובבכור אדם כפי שבארנו לעיל, ופדיון פטר חמור אינו ניתן גם בדיעבד אלא לפדיון בשווי מוחלט או בשה גם אם שוויו כל שהוא. אולם דברינו צ"ע מפני שדין חילול על פרוטה נאמר גם על בדק הבית, ששם נראה שעיקר הקדושה מושתת על השוויות, והדברים צ"ע.